

CLASSIEK OF MODERN?

I. HET IDEËELE DOEL VAN ALLE ONDERWIJS.

In de laatste maanden is er, ook in dit *Tijdschrift*, heel wat gestreden over de beteekenis der classieke opvoeding, als voorbereiding voor verschillende universitaire vakstudies. De faculteiten van geneeskunde van, ik meen alle Nederlandsche universiteiten, hebben zich tot den minister gewend om, mocht zijn wetsontwerp tot regeling van het middelbaar onderwijs aangenomen worden, ook de ontworpen afdeeling B van het lyceum voor aanstaande studenten in de geneeskunde open te stellen. Deze afdeeling zal wèl Latijn echter geen Grieksch leeren. Van vele zijden werd echter die afdeeling B als een halfslachtige onderwijsinstelling veroordeeld en beschouwd als een gevaar voor de volledige classieke opvoeding, zooals het gymnasium en lyceum A die geven. Men vreest, dat vele leerlingen, die oorspronkelijk geneigd zouden geweest zijn, het gymnasium of lyceum A te volgen, uit gemakzucht een school zonder Grieksch zouden verkiezen. Voegt men hierbij de voorgestelde regeling, welke alle kleine gymnasia in gemeenten beneden 40000 inwoners zal doen verdwijnen, dan is het duidelijk, hoe talrijke vrienden van het classieke onderwijs alarm sloegen. Gaat de wet door, dan zal het aantal kinderen, dat een volledige classieke opleiding zal kunnen genieten, aanzienlijk afnemen. Ook onder de aanstaande geneeskundigen. Want de opheffing van het gymnasium in tal van kleine gemeenten zal het velen ouders onmogelijk maken hun kinderen, voor de doktersstudie bestemd, de classieke vóór-opleiding te geven.

Wel niemand zal miskennen, dat het plicht is van het tegenwoordig geslacht van geneesheeren, te letten op de wijze, waarop in de toekomst geneeskundige studenten gekweekt zullen worden. Daarom wil ik een paar opstellen wijden aan wat mij in deze onderwijs-aangelegenheid hoofdzaak voorkomt.

Alle onderwijs moet twee bedoelingen hebben: een practisch doel; de leerlingen voor een beroep of vak of ambt in de samenleving klaar te maken. Maar daarnaast een wijder, ideëel doel: den geest der leerlingen te openen in belangstelling voor alle menselijke en goddelijke dingen en nog voor enkele andere.

Uit den aard der zaak is het eerste doel gemakkelijker te omschrijven dan het tweede. Althans oogenschijnlijk. De vraag: welke vakken moet het middelbaar en voorbereidend hooger onderwijs voor aanstaande studenten in de geneeskunde omvatten, is gemakkelijk te beantwoorden, indien men uitgaat van de indeeling der leervakken aan de hoogeschool zelve. Dan blijkt, dat wiskunde,

natuurkennis, natuur- en scheikunde daarvoor voldoende zijn. Mits een middelbare of voorbereidende school zóóveel van die vakken geeft, dat de leerlingen, eenmaal op de universiteit aangeland, het propaedeutisch onderwijs met vrucht kunnen volgen, voldoet zij aan den eersten zakelijken eisch. Hieruit blijkt al dadelijk, dat het overgrootste gedeelte der leervakken, welke den toekomstigen student in de geneeskunde op gymnasium en H.B.S. onderwezen worden, voor iets anders dient dan voor de engere vakopleiding. Dat spreekt ook van zelf, en het moet wel als een bijzonder teeken des tijds beschouwd worden, dat men dit nog beredeneeren en aantoonen moet. De gewone smalende vraag, welke men zich vaak hoort toevoegen: wat heeft een arts nu aan Grieksch? is dus op zich zelf ongerijmd; het Grieksch behoort uit den aard der zaak tot die vakken, welke voor de opleiding van den arts niet rechtstreeks dienstig zijn. Het deelt in die ondienstigheid met Latijn, met minstens twee der moderne talen; met geschiedenis en aardrijkskunde, de cosmographie, de staatsinrichting van Nederland en zijn koloniën, de handelswetenschappen en het rechtlijnig teekenen. Natuurlijk kan de kennis van elk van die vakken hem bij gelegenheid eenig gemak of nut geven, maar onontbeerlijk zijn zij geen van alle. De reden, waarom zij worden onderwezen, is dus niet, omdat zij aan een of andere vak- of beroepsbehoefte voldoen, maar omdat zij geacht worden bij te dragen tot wat men aanduidt als „algemeene ontwikkeling”.

* * *

Dit vastgesteld zijnde rijst een tweede vraag: moet men het Grieksch beschouwen als een onontbeerlijk element in de algemeene ontwikkeling? Deze vraag vervalt weer in twee ondervragen: is de classieke opleiding daarvoor onontbeerlijk?, en: is het onderwijs der Grieksche taal en letterkunde onmisbaar in de classieke opleiding?

Het is buitengewoon moeilijk om orde te scheppen in de veelheid van denkbeelden en opvattingen, welke het begrip „algemeene” ontwikkeling of beschaving meer verhelen dan verklaren. Wat men er alzoo over hoort, is bijv.: men kan toch wel een „beschaafd man” zijn zonder oude talen te kennen! of: van de onderwezen vakken hangt het niet af: het meeste gewicht legt de persoon van den leeraar in de schaal. Ook hoort men vaak de „moderne” cultuur prijzen tegenover de antieke. De moderne zou omvatten de Fransche, Duitsche en Engelsche letterkunde benevens de natuurwetenschappen, gerugsteund door algebra en meetkunde. Aan de verwarring der uitspraken over dit onderwerp geloof ik, dat het slechts op één wijze mogelijk is zich te ontworstelen: en wel door al de groote woorden over den aard der kennis onontbeerlijk voor beschaving, ontwikkeling, cultuur uit het debat te bannen, en eerlijk te erkennen, dat alle kennis, die een mensch vergaart en

verteert en behoorlijk in zich opneemt, op welk gebied het ook zij, kan medewerken om zijn waarde als mensch te verhoogen.

De grondige studie der Azteeksche oudheden kan daartoe krachtig bijdragen. Wie goed is doorgedrongen in de mysterieuse leer van den gevederden Slangengod QUETZALCOATL, den blanken leeraar met den vollen baard, die uit het noorden gekomen, van de westerkust van Mejico is sloop gegaan, met de belofte eens weer te keeren, kan daaraan zóóveel elementen van dieper menschelijk inzicht ontleenen, dat hij in dat opzicht niet voor welken Graecus ook behoeft onder te doen. Maar toch zal men tegenover iemand van ons eigen ras, die geheel opgaat in een Azteekschen mysterie-godsdienst, een zeker gevoel van onvoldaanheid gevoelen. Om ons één met hem te voelen verlangen wij naar meer gemeenschappelijke elementen van kennis en belangstelling. Hiermede kom ik op wat, voor mijn gevoel althans, einddoel van alle opvoeding en onderwijs moet zijn: bij den leerling aan te kweeken begrip voor zijn medemenschen. Wat is toch ten slotte een beschaafd man? Iemand die in staat is, anderen in hun geestelijke en gemoeds-waarde te begrijpen en te waardeeren, en dit kan krachtens een veelzijdige studie van wat des menschen is. Beschaving is te vereenzelvigen met humanisme. Beschaving is menschelijk voelen en menschelijk begrijpen. Beschaving is menschenliefde gegrondvest op kennis van 's menschen geest en gemoed. Beschaving is zelfkennis en menschenkennis, in harmonieus evenwicht. Om tot beschaving te geraken is slechts één weg open: indachtig aan POPE's woord „The proper study of mankind is man”, den mensch zelf in zijn strijden en streven, leven en lijden, hopen en pogen te beschouwen en te omvatten, en daarbij TERENCE'S „nil humani a me alienum” als ethisch buffermengsel steeds bij zich mee te dragen. Om beschaafde menschen te kweeken moet men dus als einddoel der studie stellen: kennis bij te brengen aangaande alle roerselen, werkingen en uitingen van 's menschen geest en gemoed, voor zoover men die aan jeugdige leerlingen kan blootleggen en verklaren.

Dit kan dan natuurlijk slechts op één wijze: doordat men hen in kennis brengt met wat de grootste mannen uit alle tijden ons in woorden en daden hierover hebben nagelaten. Door den leerlingen voor te leggen in de geschiedenis, hoe de menschheid voor haar idealen heeft weten te strijden en te sterven, in de letterkunde en kunsten, hoe pleiters en redenaars, treurspel- en blijspeldichters, schilders en beeldhouwers, wijsgeeren, geleerden en dichters den mensch in zijn geestelijk, verstandelijk en zedelijk wezen hebben uitgebeeld.

Daarbij is dan eenige beperking in ethnographischen zin noodzakelijk. Elk volk en elk ras heeft zijn eigenschappen en eigenaardigheden. Doel van het onderwijs aan jonge Nederlanders moet niet zijn een Mexicaan uit den tijd van CORTEZ zoo goed mogelijk te kunnen begrijpen. Ook niet de Russische of Turksche ziel te doorgronden. Hoofddoel moet zijn één te blijven met den geest en het gemoed van het eigen ras en, daarbinnen, met het eigen volk. Hoofdzaak moet blijven, bij de leerlingen een goeden grondslag

te leggen van algemeene kennis, zoodat hun geest geopend worde voor alle geestelijke en zedelijke stroomingen van hun tijd en zij gestaald worden voor alle geestelijke en zedelijke conflicten, die hun in het leven wachten. Om dit te bereiken is slechts één doel bruikbaar: den leerlingen voor te leggen de authentieke acten der beschavingsgeschiedenis, van hun eigen ras, te beginnen bij het glans- en gloedrijke begin: Hellas.

Hier toch is door de grootste denkers van ons Arische Westen de grondslag gelegd van onze wijsbegeerte, van onze recht-, plicht- en zedeleer als individuen en als staatsburgers; de grondslag van onzen schoonheidszin en levenswijsheid. En vooral: in Griekenland, men denke aan PLATO en ARISTOTELES, is geboren wat grondslag is aller wetenschap: de kunst goed te aanschouwen, en beschouwen: scherp te onderscheiden, streng te scheiden; zuiver te oordeelen; recht te vatten en goed samen te vatten.

Alles wat in een mensch van ons ras kan omgaan, ligt in den schoonst denkbaren vorm, en gewoonlijk geheel onafhankelijk van plaats en tijd, in de Grieksche en ten deele ook in de Romeinsche letterkunde en kunst uitgedrukt. Men heeft aan de voorstanders eener volledige en uitgebreide classieke opleiding voorgeworpen, dat zij in hun hart pro-Romaansch en anti-Germaansch zijn. Alsof er in eenige oude Germaansche letterkunde iets bestaat, dat met de Grieksche vergelijkbaar is! Zou men de zangen der IJslandsche en Noorsche skjalden, de liederen der Teutoonsche barden, de Edda en de Nibelungen bijvoorbeeld, in de plaats van HOMERUS kunnen stellen, en willen volhouden, dat daaruit evenveel vormende en beschavende elementen voor onze jongelingschap zijn te ontleenen?! Neen!, wie niet uitgaat van de Grieksche cultuur, zal de ontwikkeling der beschaving van West-Europa en van Nederland niet kunnen volgen, laat staan begrijpen, en dus zal hij door onkunde van het verleden de nieuwere en nieuwste richtingen en stroomingen in de geesteswereld en op zedelijk gebied niet kunnen volgen. Althans daartegenover niet die veelzijdigheid van oordeel kunnen bezitten van hem, die van alle uitingsmogelijkheden der innerste roerselen van geest en gemoed den voltogen oervorm heeft leeren kennen en al de gedaanteverwisselingen daarvan door eeuwen van geestelijke worsteling heeft gevolgd.

In het voorafgaande heb ik het ideëele doel van alle onderwijs geschetst. Met dit doel stemt het classieke onderwijs in hoofdzaak overeen. Het H.B.S.-onderwijs slechts in zooverre, als het moderne letterkunde onderwijst en dus de leerlingen in het midden in de ontwikkeling onzer beschaving invoert.

G. VAN RIJNBEEK.
